

הצעת פיתרון הבגרות בתנ"ך

קיץ תש"ף 2020 - שאלון 1261

[הצעת הפתרון של תנוכ"ו – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך; www.tanuchu.co.il]

פרק ראשון - בראשית

שאלה 1

סעיף א

(1) הסיבה למריבה בין רועי אברם לבין רועי לוט היתה המאבק על שליטה בקרקע ובשטחי המרעה לצאן: "ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב, ולא יכלו לשבת יחדיו" (ו').

(2) אברם מציע ללוט להיפרד, ומעניק ללוט את הזכות לבחור ראשון את המקום שבו ירצה להתגורר.

סעיף ב

(1) לוט בוחר בכיכר הירדן משום שזהו אזור משובח עם קרקע פוריה ומבורך במים.

(2) הכתוב מותח ביקורת על כך שלוט בוחר להתיישב בקרבת אנשים רעים וחוטאים: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד".

סעיף ג

מדברי ה' לאברם ניתן להבין שה' תומך בהצעה, מכיוון שבפסוקים אלו ניתן לראות שלאחר שאברם נפרד מלוט, ה' מברך את אברם ומבטיח לו צאצאים רבים שירשו את הארץ.

שאלה 2

סעיף א

(1) אברהם שולח את עבדו למצוא אישה לבנו יצחק. אברהם משיב את העבד שלא יקח ליצחק אישה מבנות הכנעני, ומזהיר את העבד שלא יגרום ליצחק לעזוב את ארץ כנען וללכת עמו לחרן.

(2) העבד הצליח בשליחותו, הוא מצא את רבקה כאישה מתאימה לנישואין עם יצחק ומביא אותה לארץ כנען כפי שביקש אברהם: "ותקם רבקה ונערותיה... ותלכנה אחרי האיש... ויביאה יצחק האוהלה... ויאהבה..." (פסוקים ס"א-ס"ז).

סעיף ב

(1) הסימן שמבקש אליעזר יכול להצביע על תכונותיה של רבקה כאישה חרוצה וטובת לב. היא עובדת קשה בהשקיית הצאן ומציעה להשקות גם את אליעזר וגם את הגמלים שאתו.

(2) לפי פסוק כ"א, אליעזר הבין שאכן קיבל את הסימן שביקש, לאחר שראה שרבקה מציעה לו וגמליו לשתות, והוא מתפלל על כך שהשליחות הצליחה מהר כל כך: "והאיש משתאה לה מחריש...". (פסוק כ"א).

סעיף ג

דמותה של רבקה מתוארת באופן שונה בשני הפרקים. בפרק כ"ד היא מתוארת באופן חיובי כאישה חרוצה, נדיבה וטובת לב, ואילו בפרק כ"ז היא מתוארת באופן שלילי כאישה ערמומית שיכולה לקחת חלק במעשי מרמה ומניפולציות בכדי להשיג את מטרתה, לגרום לכך שיצחק יברך את יעקב ולא את עשיו.

שאלה 3

סעיף א

(1) יעקב מבקש לברך את צאצאיו לעת זקנתו ולפני מותו.

(2) המבורכים הם אפרים ומנשה בני יוסף, כלומר שני נכדיו של יעקב.

סעיף ב

(1) ראיה ראשונה – בפסוק ה' אומר יעקב ליוסף "ואתה שני בניך... אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" באמירה זו יעקב מפלה בין נכדיו, ומעניק רק לאפרים ומנשה מעמד גבוה ביחס לשאר נכדיו. ראיה שניה – בפסוק י"ג, יעקב מניח את יד ימינו על ראש אפרים הצעיר: "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר..."", ובכך הוא מעניק מעמד גבוה יותר לאחד האחים ביחס לאח השני.

(2) בפסוקים ה' וכ' ניתן לראות שגם הבנים שיעקב הפלה לרעה זכו לברכה: "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", "ישימך אלוהים כאפרים ומנשה", כלומר יעקב מזכיר את הבנים בצורה שוויונית ומחשיב את כולם כצאצאיו ללא הפליה.

סעיף ג

(1) התמיהה היא מדוע יעקב מזכיר דוקא תוך כדי האירוע החגיגי של ברכת נכדיו את האירוע של מות רחל המבטא עצב וגעגוע?

תנכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך

(2) בפסוקים כ"ט-ל"א יעקב מבקש להיקבר בארץ כנען. על רק בקשה זו ניתן להבין שיעקב חש תחושת אשמה על כך שהוא עצמו לא פעל כך אלא קבר את רחל בדרך ולא הביאה לקבורה בכנען.

פרק שני – שמות

שאלה 4

סעיף א

לפי פרק י"ג (פסוקים י"ז-י"ח), ה' מגן על בני ישראל ודואג לכך שלא יעברו בדרכם ליד ארץ פלישתים כדי שלא יצטרכו להילחם מול אויב חזק.

לפי פרק י"ג (פסוקים כ"א-כ"ב), ה' מגן על בני ישראל באמצעות עמוד האש ועמוד הענן המלווים את העם בדרכו במדבר.

סעיף ב

לפי פסוקים ג-ד, ה' מעמיד את בני ישראל בסכנה כדי לחזק את לב פרעה כלומר לגרום לפרעה לחשוב שיוכל לנצח את בני ישראל בקלות בגלל מצבם הקשה, וכשפרעה יצא להילחם בבני ישראל ה' יכה בו וכך בני ישראל יראו את כוחו הגדול של ה'.

סעיף ג

(1) המשותף לבקשות הוא שגם יוסף וגם הרצל מבקשים שלאחר מותם יקחו את עצמותיהם ממקום קבורתם ויעלו אותם לקבורה בארץ ישראל. יוסף מבקש מאחיו: "אנוכי מת... וישבע יוסף את בני ישראל לאמור.. והעליתם את עצמותי מזה (בראשית פרק נ', פסוקים כ"ד-כ"ה).

(2) השימוש החוזר בביטוי "פקוד יפקוד" מעיד על הוודאות שהבטחת ה' תתגשם ובני ישראל יצאו ממצרים ויגיעו לארץ כנען, לכן חוזר הכתוב בספר שמות על אותו ביטוי בו משתמש יוסף בסוף ספר בראשית: "פקוד יפקוד", בכדי להדגיש שהבטחת ה' התקיימה ובני ישראל אכן יוצאים מן העבדות במצרים.

שאלה 5

סעיף א

(1) בין האדם לאלוהים – "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני", בין האדם לחברו – "לא תגנוב".

(2) שני הנימוקים למחויבות העם הם – א) ה' הוא האל הלאומי ב) ה' הוציאם ממצרים

סעיף ב

ר' אליעזר טוען שבני ישראל הצטוו על העבודה. ניתן לבסס קביעה זו על הפסוק: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", כלומר לפי פסוק זה בששת הימים יש חובה לעבוד ורק ביום השביעי לנוח, כפי שה' ברא את העולם בשישה ימים ושבת ממלאכת הבריאה ביום השביעי.

סעיף ג

(1) בני ישראל מבקשים ממשה לתווך בינם לבין ה', בגלל שהם פוחדים מן ההתגלות האלוהית הישירה.

(2) הבקשה בפרק כ' מעוררת תמיהה בגלל שכבר בפרק י"ט נאמר: "משה ידבר והאלוהים יעננו בקול" (פסוק י"ט), כלומר כבר קודם לבקשת העם, ה' דיבר אל בני ישראל באמצעות התיווך של משה, ולא באופן ישיר.

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שיבת ציון - שאלה 6

סעיף א

(1) האירוע המתואר הוא קריאת התורה של עזרא באזני כל העם. האירוע התרחש בתחילת תקופת הבית השני, לאחר הצהרת כורש (תקופת שיבת ציון).

(2) ניתן לראות שהאירוע עורר התרגשות בעם מתוך האמור בפסוק ט': "ויאמר נחמיה... אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה" – מכאן ניתן להבין שכל העם בכה לאחר ששמעו את הכתוב בספר.

סעיף ב

בפסוקים א-ח ניתן ללמוד שהתורה מסורה לכל ואיננה שייכת לאדם או למגזר מסויים:

"ויאספו כל העם כאיש אחד", "ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל, מאיש ועד אישה וכל מבין לשמוע...". – מפסוקים אלה מובן שהעם כולו התאסף כדי לשמוע את הקריאה, והיא לא נערכה באזני ציבור מסויים או מגזר אחד בלבד.

סעיף ג

(1) האנשים המוזכרים בפסוק ז' הם הלויים שקראו בתורה וסייעו לעזרא להסביר לעם את הכתוב בספר התורה.

תנוכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך

(2) ראייה שהעם מעוניין לשמוע – "ויאספו כל העם" כלומר כל העם התאסף ורצה לשמוע את הדברים ראייה שהעם כיבד את המעמד – "וישתחו לה' אפיים ארצה" כל העם אומר אמן ומשתחוהו כהבעת כבוד ולהסכמה לדברים.

נביא ונבואה – שאלה 7

סעיף א

שרי יהודה מאשימים את ירמיהו בכך שהוא גורם לפחד ולבהלה בקרב העם ומרפה (=מחליש) את ידי תושבי ירושלים וגורם להם לפחד מפני האויב הבבלי. הגורם להאשמה זו היא נבואת ירמיהו: ירמיהו מנבא שירושלים תחרב בגלל חטאי העם, ולפיכך אין טעם לנסות להילחם בצבא בבל משום שהי החליט לתת את ירושלים בידי מלך בבל: "כה אמר ה' היושב בעיר הזאת ימות בחרב... כה אמר ה' הנתון תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך בבל" (בי-ג').

סעיף ב

ראיות לכך שהמלך והשרים מנסים להימנע מלגרום ישירות למות ירמיהו: ראייה בנוגע לשרים – השרים משליכים את ירמיהו לבור, אך הם אינם הורגים אותו: "ויקחו את ירמיהו וישליכו אותו אל הבור..." (ו').

ראייה בנוגע למלך – המלך צדקיהו נותן לשרים לפעול נגד ירמיהו אך הוא עצמו לא מתערב במעשה באופן ישיר, ולא מוציאו להורג: "ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא ביזכם, כי אין המלך יוכל אתכם דבר" (ה').

סעיף ג

ראייה המלמדת שעבד-מלך הכושי פעל בחמלה – הוא מבחין במצבו הקשה של ירמיהו ופונה למלך וטוען שהשרים פעלו באכזריות כלפי ירמיהו והשליכו אותו לבור: "אדוני המלך, הרעו האנשים האלה את כל אשר עשו לירמיהו הנביא... " (ט').

ראייה המלמדת שעבד-מלך הכושי פעל בחוכמה – הוא לא מתעמת באופן ישיר עם השרים שהשליכו את ירמיהו לבור אלא פונה למלך כדי לטעון את טענותיו כלפי האופן בו פעלו השרים כנגד ירמיהו: "וישמע עבד מלך הכושי... כי נתנו את ירמיהו אל הבור... ויצא עבד מלך מבית המלך וידבר אל המלך לאמר.. " (ז-ח').

חוק וחברה - שאלה 8

סעיף א

(1) החוק (חוק שמיטת חובות) נועד להגן על העניים והחלשים בחברה והוא מסייע להם בכך שלפי החוק יש לוותר על החובות פעם ב-7 שנים וכך לתת לעניים הזדמנות לצאת ממעגל העוני.

תנכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך

(2) הגמול הלאומי המובטח לעם: "ברך יברכך ה' בארץ אשר ה' אלוהיך נותן לך" כלומר, הברכה ניתנת באופן כללי לעם היושב דוקא בארצו.

סעיף ב

חמלה – "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך" המחוקק קורא לעם לא להתיחס באכזריות לחלשים ולא להתקמצן...

נתינה – "כי פתוח תפתח את ירך..." – המחוקק קורא לעם לפעול בנדיבות ולתת לעני ככל יכלתו.

סעיף ג

החשש המובע בפסוקים הוא שהעשירים יימנעו מלהלוות כסף לעניים כי יחששו שלא יקבלו את כספם בחזרה.

בכדי להתמודד עם החשש המחוקק נוקט בשתי דרכים: מצד אחד מבטיח ברכות למי שיקיים את החוק ומצד שני מאיים שאי קיום החוק ייחשב כחטא בעיני ה': "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'..." "ולא תתן לו וקרא עליך את ה' והיה בך חטא".

מזמורי תהילים - שאלה 9

סעיף א

(1) ראייה לכך שהדובר מרגיש מצוקה – "ממעמקים קראתיך ה'י" (א'), המזמור נכתב "ממעמקים", כלומר מתוך סבל וייסורים שגורמים לו לפנות לה'.

(2) ניתן ללמוד שהדובר במזמור חושב שה' נענה למי שפונה אליו מתוך האמור בפוסק ב': "תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני", הוא מתפלל דוקא משום שהוא מאמין שהתפילה יכולה להיענות. כמו כן, הדבור מציין בפסוק ז': "כי עם ה' החסד, והרבה עמו פדות", כלומר, הוא מאמין שה' סולח ומסייע למי שפונה אליו ומתנהג כלפיו בחסד וברחמים.

סעיף ב

בפסוק ד' מציין הכותב: "כי עמך הסליחה למען תורא" כלומר דוקא היכולת של ה' לסלוח גורמת ליחס של יראה כלפיו.

סעיף ג

(1) הראייה לכך שפסוקים ז'-ח' הם תוספת מאוחרת למזמור היא שהחלקו הראשון של הפרק (פסוקים א'-ו') כתוב בגוף ראשון יחיד: "קראתיך... תחנוני...נפשי" ועוד, ולעומת זאת פסוקים ז'-ח' כתובים בלשון רבים ומתייחסים לעם כולו: "יחל ישראל אל ה'... יפדה את ישראל", ולא עוזקים באדם הפרטי אלא בכלל העם.

(2) בשני הקטעים של הפרק ישנה פניה לה' בבקשה שיסלח לפונים, ייענה לתפילותיהם ויושיע אותם ממצוקותיהם וצרתם, הפרטית או הכללית.

ספרות החוכמה: הרהורים על החיים – שאלה 10

סעיף א

דוגמאות לכך שאיוב מאשים את חבריו בחוסר יושר :

דוגמא א' – "ואולם אתם טופלי שקר, רופאי אליל כולכם" (פסוק ד'): איוב מאשים את חבריו שהם "טופלי שקר" כלומר שהם משקרים .

דוגמא ב' – "הלאל תדברו עוולה, ולו תדברו רמיה" (פסוק ז'): איוב מאשים את חבריו שהם עושים את עצמם כשופטים ב"ריב" שבינו לבין האל, ובגלל שהם פוחדים מה', הם קובעים שה' צודק ושופטים את איוב בדרך לא ישרה.

סעיף ב

(1) הסכנה שבפנייה של איוב אל ה' היא שה' יגרום למותו של איוב: "הן יקטלני, לו אייחל" (פסוק ט"ו) כלומר, איוב פונה לדבר לה' אפילו אם ימית אותו.

(2) איוב פונה אל האל כי הוא רוצה להשמיע את טענותיו, מכיוון שאיוב משוכנע בצדקת דרכו: "הנה נא ערכתי משפט, ידעתי כי אני אצדק" (פסוק י"ח), ולכן איוב מוכן לקחת את הסיכון כדי להוכיח שהצדק עמו.

סעיף ג

שתי הבקשות שאיוב מבקש מה' מופיעות בפסוק כ"א :

בקשה ראשונה: "כפך מעלי הרחק" – איוב מבקש שה' יפסיק לענותו בכל מיני צרות וייסורים.

בקשה שניה: "ואמתך אל תבעתני" – איוב מבקש מה' שלא יאיים עליו בעונשים עתידיים ולא יגרום לאיוב לפחד מהעתיד.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

סעיף א

(1) יונה נשלח לנבא לתושבי העיר הגדולה נינוה בגלל החטאים של אנשי העיר.

(2) בתגובה לדברי ה', יונה מנסה לברוח מן השליחות שהוטלה עליו: "ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'".

תנוכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך

סעיף ב

(1) ניתן לראות דוגמא לטענה שאדם בורח מבעיותיו באמצעות השינה בכך שלאחר שהחלה הסערה יונה נשכב במקומו ונרדם: "ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם".

(2) הביקורת על יונה היא שבמקום ללכת לישון היה עליו לעשות כל שביכולתו כדי לסייע לפיתרון הבעיה: "ויקרב אליו רב החובל ויאמר לו מה לך נרדם? קום, קרא אל אלוהיך אולי יתעשת האלוהים לנו, ולא נאבד".

סעיף ג

(1) לפי התפיסה המתוארת בדברי י. זקוביץ, יונה עולה על האנייה השטה לתרשים כי חשב שיצליח לברוח מה' אם יצא מחוץ לגבולות ארץ ישראל, לפי התפיסה שה' שולט רק בגבולות הארץ.

(2) בפסוק ט' יונה אומר: "ה' אלוהי השמים.. אשר עשה את הים ואת היבשה", לפי דברים אלו יונה מאמין שכוח שלטונו של האל אינו מוגבל למקום מסוים, אלא תקף בכל מקום על פני היבשה.

סעיף ד

ראיות לכך שהמלחים התלבטו לפני שהשליכו את יונה אל הים:

פסוק ז' - "ויאמרו איש אל רעהו לכו ונפילה גורלות..." לפי פסוק זה המלחים מטילים גורל לפני שהחליטו להשליך את יונה לים.

פסוק י"ד – "ויקראו אל ה' ויאמרו אנא ה' אל נא נאבדה בנפש האיש הזה..." לפי פסוק זה המלחים מתפללים לה' שיעזור להם כי רצו להימנע מלהשליך את יונה לים.

*** התשובות נכתבו בקצרה ובתמצות**

*** יתכנו תשובות נוספות לשאלות**

ב ה צ ל ח ה !

תנוכ"ו

תנוכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך